

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Povereníctvo školstva, vied a umení v Bratislave.

Číslo: 124539/50-IV/1.

V Bratislave dňa 19. júna 1950.

Vec: Vedecké ústavy, spoločnosti a
múzeá, Smernice o organizovaní,
metódach a obsahu vedeckej
práce.

Slovenské národné múzeum,

Turč.Sv.Martin.

- Z OBSAHU: K I L I Á N O V Á, Gabriela – P O P E L K O V Á, Katarína:
Zavádzanie marxistickej etnografie v národopise na Sloven-
sku: zmena vedeckého myslenia?
Z A J O N C, Juraj: Výskum v okrese Modrý Kameň v roku
1950 ako príklad prenikania marxizmu do slovenského
národopisu
B E N Ž A, Mojmir: Výskumné a prezentačné aktivity SNM
v Martine v 50. rokoch 20. storočia
S T O L I Č N Á, Rastislava: PhDr. Michal Markuš, CSc.
(1912 - 2004) v súradniciach 50. – 70. rokov 20. storočia
S L A V E C - G R A D I Š N I K, Ingrid: "Marxistický program"
v slovinskej etnológii?

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) vychádza päťkrát ročne v Ústave etnológie Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Prvé štyri čísla každého ročníka sú v slovenskom jazyku, piate číslo je v anglickom jazyku.

Slovenský národopis prezentuje výsledky výskumu v oblasti etnológie, kultúrnej/sociálnej antropológie a príbuzných disciplín. Príspevky uverejnené v časopise sú teritoriálne orientované na územie Slovenska a región Strednej Európy, zamerané sú na analýzu sociálnych javov založenú na dátach získaných prostredníctvom terénneho výskumu. Redakcia časopisu preferuje príspevky analytického, teoretického alebo syntetizujúceho charakteru, ktoré prispievajú k aktuálnym diskusiám v sociálnych vedách. Tematicky je časopis zameraný najmä (nie však výhradne) na etnický, kultúrny a historický vývin v Strednej Európe, na sociálne a kultúrne aspekty ekonomickej a politickej transformácie, na modernizačné procesy v urbánnom i rurálnom prostredí, na etnickú a menšinovú problematiku, na problémy kultúrneho dedičstva v európskom kontexte, ako aj na dejiny spoločenskovedných disciplín. Okrem problémovo orientovaných vedeckých štúdií časopis uverejňuje tiež materiálové štúdie, recenzie a anotácie kníh, rozhovory, diskusné príspevky a správy o dianí v sociálnych vedách. Časopis poskytuje priestor na diskusie o kľúčových problémoch v sociálnych vedách, ako aj na kritické komentáre k publikovaným príspevkom. Uverejnené štúdie prešli obojstranne anonymným oponentským konaním, oponenti sa vyberajú z medzinárodného okruhu odborníkov.

HLAVNÁ REDAKTORKA

Gabriela Kiliánová

PREKLADY

John Minahane (do angličtiny)

VÝKONNÉ REDAKTORKY

Hana Hlášková Michaela Ferencová

Tatiana Bužeková Tatiana Podolinská

JAZYKOVÉ KOREKTÚRY

Zora Vanovičová (slovenčina)

John Connolly (angličtina)

REDAKČNÁ RADA

Marta Botíková, Dušan Deák, Lubica Droppová, Bernard Garaj, Martin Kanovský, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Peter Salner, Zdeněk Uherek (ČR), Miroslav Válka (ČR), Iveta Zuskinová

REDAKČNÝ OKRUH

Regina Bendix (Georg August University of Göttingen, Germany), Michal Buchowski (Adam Mickiewicz University of Poznań, Poland), Ingrid Slavec Gradišnik (Slovenian Academy of Sciences and Arts, Slovenia), Ullrich Kockel (University of Ulster, United Kingdom), Vladimir Penchev (Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria), Dragana Radojičić (Serbian Academy of Sciences and Arts, Serbia), Klaus Roth (Ludwig Maximilian University of Munich, Germany), Davide Torsello (University of Bergamo, Italy), Helena Wulff (University of Stockholm, Sweden), Elena S. Uzeneva (Russian Academy of Sciences, Russia)

OBÁLKA

List Povereníctva školstva, vied a umení v Bratislave Slovenskému národnému múzeu v Turčianskom Sv. Martine zo dňa 19. júna 1950. Zo štúdie M. Benžu.

Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach: MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings, CEJSH a ERIH (impaktovaná databáza ESF)

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.ceeol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

EDITORIAL

Kiliánová, Gabriela – Hložková, Hana: Editorial.....407

ŠTÚDIE

Kiliánová, Gabriela – Popelková, Katarína: Zavádzanie marxistickej etnografie v národopise na Slovensku: zmena vedeckého myslenia?..... 410

Zajonc, Juraj: Výskum v okrese Modrý Kameň v roku 1950 ako príklad prenikania marxizmu do slovenského národopisu..... 425

Benža, Mojmir: Výskumné a prezentačné aktivity SNM v Martine v 50. rokoch 20. storočia..... 443

Stoličná, Rastislava: PhDr. Michal Markuš, CSc. (1912 - 2004) v súradniciach 50. – 70. rokov 20. storočia..... 465

Slavec-Gradišnik, Ingrid: "Marxistický program" v slovinskej etnológii?..... 478

MATERIÁLY

Fetko, Filip: Židovské obyvateľstvo v oblasti Starej Lubovne do polovice 19. storočia..... 496

ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

PhDr. Jaroslav Štika, CSc. (1931 – 2010) (Magdaléna Paríková)..... 509

Jubilantka Zuzka Beňušková (Kornélia Jakubíková)..... 510

XVI. medzinárodná konferencia orálnej histórie (Zuzana Profantová – Monika Vrzgulová)..... 514

Antropologický ateliér "Ritual, Conflict and Consensus: Comparing Case Studies in Asia and Europe" (Juraj Podoba)..... 517

Seminár "Folklór a folklorizmus v procesoch komunikácie" venovaný jubileu prof. Milana Leščáka (Alexandra Bitušiková)..... 519

Etnofilm Čadca 2010 (Daniela Jurisová)..... 521

II. medzinárodná vedecká konferencia Univerzity J. Selyeho v Komárne a jej interdisciplinárna sekcia o výskume stereotypov (Marta Botíková)..... 524

Trinásta svetová konferencia o kultúre a spoločnosti v Maháráštre (Dušan Deák)..... 526

Výročná konferencia Collegia Carolina (Juraj Podoba)..... 529

Medzinárodná vedecká konferencia: (Barbora Jombíková) 532

RECENZIE – ANOTÁCIE

Petr Lozoviuk: Interethnik im Wissenschaftsprozess. Deutschsprachige Volkskunde in Böhmen und ihre gesellschaftlichen Auswirkungen (Juraj Podoba)..... 535

Margita Jágerová: Posledné zbohom... Súčasné pohrebné obyčaje (Gabriela Kiliánová)..... 543

Nováková, Katarína: Vinohradníctvo a vinohradníci v procesoch transformácií (Katarína Popelková)..... 546

OBSAH 58. ROČNÍKA

CONTENTS

EDITORIAL

- K i l i á n o v á, Gabriela – H l ô š k o v á, Hana: Editorial..... 407

ARTICLES

- K i l i á n o v á, Gabriela – P o p e l k o v á, Katarína: The Introduction of Marxist Ethnography in Ethnology in Slovakia: A Change in Scholarly Thinking?..... 410
- Z a j o n c, Juraj: Research in the Modrý Kameň Region in 1950, as an Instance of the Penetration of Marxism into Slovak Ethnology..... 425
- B e n ž a, Mojmir: Research and Exhibition Activities in the Slovak National Museum in Martin during the 1950s..... 443
- S t o l i č n á, Rastislava: PhDr. Michal Markuš, CSc. (1912-2004) in the Timeframe of the 1950s-1970s..... 465
- S l a v e c-G r a d i š n i k, Ingrid: The "Marxist agenda" in Slovenian ethnology..... 478

RESEARCH REPORTS

- F e t k o, Filip: The Jewish Population in the Stará Lubovňa Area to the mid-19th Century..... 496

NEWS

- Obituary for PhDr. Jaroslav Štika, CSc. (Magdaléna P a r í k o v á)..... 509
- Zuzka Beňušková's Jubilee (Kornélia J a k u b í k o v á)..... 510
- XVI International Conference on Oral History (Zuzana P r o f a n t o v á – Monika V r z g u l o v á)..... 514
- Anthropological Workshop "Ritual, Conflict and Consensus: Comparing Case Studies in Asia and Europe" (Juraj P o d o b a).... 517

- Seminar "Folklore and Folklorism in the Processes of Communication", dedicated to Prof. Milan Leščák on his Jubilee (Alexandra B i t u š í k o v á)..... 519
- Ethnofilm Čadca 2010 (Daniela J u r i s o v á)..... 521
- II International Academic Conference of the Interdisciplinary Section on the Research of Stereotypes, J. Selye University, Komárno (Marta B o t í k o v á)..... 524
- Thirteenth World Conference on Culture And Society in Maharashtra (Dušan D e á k).... 526
- Annual Conference of Collegium Carolinum (Juraj P o d o b a)..... 529
- International Academic Conference: June 1-3, 2010, Bratislava (Barbora J o m b í k o v á)..... 532

BOOK REVIEWS – ANNOTATIONS

- Petr Lozoviuk: Interethnik im Wissenschaftsprozess. Deutschsprachige Volkskunde in Böhmen und ihre gesellschaftlichen Auswirkungen (Juraj P o d o b a)..... 535
- Margita Jágerová: The Last Goodbye... Contemporary Funeral Customs (Gabriela K i l i á n o v á)..... 543
- Nováková, Katarína: Vinegrowing and Vineyard Owners in the Processes of Transformation (Katarína P o p e l k o v á)..... 546

CONTENTS OF THE 58th VOLUME

VÝSKUMNÉ A PREZENTAČNÉ AKTIVITY SNM V MARTINE V 50. ROKOCH 20. STOROČIA

MOJMÍR BENŽA

*PhDr. Mojmir Benza, PhD, Ústav etnológie SAV, Klemensova 19,
813 64 Bratislava, Slovakia, mojmir@benza.sk*

For every museum, an indicator of its orientation is the character of its collection, research and exhibition activity. Collection activity in the 1950s was to a great extent limited by the quantity of financial means, and hence it does not provide a complete picture of the museum's orientation. In this regard more can be learned from the museum's research and exhibition activity during the given period. The author deals in his paper with the changes which took place in the Slovak National Museum in Martin from its nationalisation in 1948 to its merger with the Slovak Museum in Bratislava in 1961.

Research shows that the Museum responded to changed political circumstances in its plans. These were influenced both by an organ of state – the Commissariat for Education and Culture – and by a professional organisation – the Union of Slovak Museums, which recommended *dealing with the issue of new installation in Slovak museums according to the ideological guidelines on the development of society ... not systematic presentation, but showing the life of the exploiting class and the exploited classes.*

Kľúčové slová: dejiny vedeckého myslenia, etnológia, Slovenské národné múzeum, 50. roky 20. storočia.

Key words: history of scientific thought, ethnology, Slovak National Museum, 1950s.

Úvod

Slovenské národné múzeum v Martine bolo založené Muzeálnou slovenskou spoločnosťou, ktorá vznikla roku 1893. Povedané dnešným jazykom, múzeum bolo jej účelovým zariadením. Od samého počiatku bolo budované ako ústredné národné

vlastivedné múzeum. V rámci daných možností budovalo prírodovednú, archeologickú, historickú a etnologickú zbierku. Dokonca na jeho pôde a z jeho umeleckých zbierok vznikla roku 1933 Národná galéria slovenská. Názov Slovenské národné múzeum sa začal používať až v roku 1926, dovtedy malo len jednoduchý krátky názov Múzeum.

Cieľom štúdie je podať obraz, ako sa zmenené spoločenské a politické pomery po skončení druhej svetovej vojny, a zvlášť po februári 1948, keď sa v štáte dostala k moci Komunistická strana Československa, odrazili v základných činnostiach múzea, najmä vo výskumnej a expozičnej činnosti. Obdobie, ktorému je štúdia venovaná, je vymedzené dvomi závažnými udalosťami v histórii múzea. Prvou udalosťou je poštátnenie múzea roku 1949 a druhou zlúčenie Slovenského národného múzea v Martine so Slovenským múzeom v Bratislave roku 1961 do Slovenského národného múzea so sídlom v Bratislave, s tromi odbormi – prírodovedným, historickým a národopisným odborom a muzeologickým kabinetom.

Štúdia je založená predovšetkým na analýze obsahu dokumentov, ktoré sa nachádzajú v archíve múzea a veľmi detailne sprostredkujú vnútornú i vonkajšiu stránku života múzea v sledovanom období. Z publikovaných prác sa tomuto obdobiu z hodnotiaceho hľadiska venujú len štyri štúdie. Prvá je od Vladimíra Matulu: *Nové perspektívy a úlohy Slovenského národného múzea* (MATULA 1960), ďalšie tri – *Slovenské národné múzeum v Martine (1944 - 1948): Boj o prežitie*; *Slovenské národné múzeum v Martine po poštátnení (1949 - 1951)* a *Slovenské národné múzeum v období prípravy reinštalácie stálych expozícií od Štefana Mruškoviča* (MRUŠKOVIČ 1997, 1998, 1999). Zhodou okolností obaja autori boli riaditeľmi Slovenského národného múzea v Martine – V. Matula v rokoch 1958 - 1962 a Š. Mruškovič 1963 - 1975.

Poštátnenie múzea nebolo prejavom moci štátu, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať v súvislosti so spoločenskými zmenami, ktoré nastali po roku 1948, ale bolo výsledkom cieľavedomého a dlhoročného úsilia vedenia múzea. Múzeum sa usilovalo o poštátnenie už roku 1919 po vzniku Česko-Slovenska, nebolo však úspešné. Nebolo úspešné ani po vzniku Slovenskej republiky r. 1939. Poštátnením múzea sa dokonca zaoberala aj Slovenská národná rada (1944) počas Slovenského národného povstania. Po skončení 2. svetovej vojny, od r. 1946 znovu vyvinul mimoriadne úsilie v tomto smere správca múzea Ján Geryk. Obracal sa najmä na predsedu Slovenskej národnej rady Jozefa Lettricha, Fedora Thurzu, predsedu Najvyššieho kontrolného dvora a Ladislava Novomeského, poverenika školstva a kultúry, ktorí predstavovali kľúčové postavy v rozhodovaní o poštátnení. Argumentoval stagnáciou činnosti a nedostatkom odborných pracovníkov ako dôsledkom nedostatočnosti finančných prostriedkov na ich zaplatenie. V liste J. Lettrichovi z 19. marca 1947 J. Geryk píše: *Dnes dostali sme smutnú správu, že rozpočtový výbor SNR na návrh Najvyššieho kontrolného dvora zamietol návrh na poštátnenie Slovenského národného múzea v Turč. Sv. Martine a Slovenského múzea v Bratislave, lebo vraj úhrada neni zaistená v rozpočte. Bolo by katastrofálne pre nás, keby sa to nestalo už od 1. júna 1947. Celé ťahanie znechucuje úradníctvo, ktoré rad radom nám vypovedáva službu a odchádzajú odborné sily, lebo sme úplne bez peňazí.*¹ V prednáške, ktorú mal J. Geryk 23. júla 1947 v Slovenskom rozhlase, pripomínal, že múzeum v Martine má desať zamestnancov, z toho trvalú odborníčku len archivárku a tri externé odborné sily: jednu na kultúrnu históriu, jednu na národopis a jednu na prírodné vedy. Tí však pracujú pre SNM týždenne len 6 hodín. Pritom Národné múzeum v Prahe má 130 a Moravské múzeum v Brne 110 zamestnancov.² Hlavným problémom poštátnenia múzea, ako vyplýva z korešpondencie múzea s predstaviteľmi štátnych orgánov, bolo najmä vyčlenenie financií v štátnom rozpočte na potreby múzea.

Múzeum sa o poštátnenie usilovalo z celkom prozaického dôvodu, videlo v ňom zabezpečenie ďalšieho rozvoja. Ako spolkové múzeum bolo financované v prvom rade členskými príspevkami Muzeálnej slovenskej spoločnosti, darmi inštitúcií i jednotlivcov. Dostávalo aj štátnu subvenciu, o ktorú však bolo treba každoročne žiadať. Jej výška nebola vždy rovnaká a zvyčajne neprichádzala hneď v prvých mesiacoch roka. Po viacerých prietahoch a intervenciách bolo Slovenské národné múzeum poštátnené až začiatkom roka 1949 Zákonom Slovenskej národnej rady č. 12/1949 z 19. januára 1949. Finančné problémy múzea však pokračovali aj po jeho poštátnení.

Popri Slovenskom národnom múzeu v Martine, existovalo v polovici 20. storočia na Slovensku ďalšie vlastivedné múzeum s celoslovenskou pôsobnosťou – Slovenské múzeum v Bratislave, ktoré vzniklo 1940 zlúčením Slovenského vlastivedného múzea a Zemedelského múzea. Slovenské vlastivedné múzeum bolo tak, ako Slovenské národné múzeum v Martine spolkovým múzeom. Založila ho 1924 a udržiavala Spoločnosť Slovenského vlastivedného múzea. Zemedelské múzeum vzniklo 1922 z Podnetu Zemědělské rady, od 1924 bolo odbočkou Československého zemědělského musea v Prahe.

Zlúčeniu oboch múzeí – Slovenského národného múzea v Martine a Slovenského múzea v Bratislave - už koncom r. 1950 predchádzali neoficiálne úvahy o tom, že múzeum v Martine, vzhľadom na charakter zbierok, medzi ktorými dominovala zbierka tradičnej kultúry, i jeho doterajšiu činnosť by sa malo prebudovať na ústredné národopisné múzeum. Prvá konkrétnejšia zmienka o zlúčení je z r. 1953, keď sa J. Geryk listom obracia na Štefana Janšáka, predsedu Muzeálnej slovenskej spoločnosti s otázkou, čo je na tom pravdy, že obe múzeá sa majú zlúčiť v jedno celoslovenské múzeum s názvom Slovenské národné múzeum so sídlom v Bratislave.³ K pozitívnej informácii zaujalo múzeum veľmi odmietavé stanovisko. Dokonca zorganizovalo protest vo forme *Ohlasu pracujúcich Žilinského kraja vo veci ponechania dosavadného celoslovenského vlastivedného charakteru Slovenskému národnému múzeu v Martine*,⁴ ktorý bol rozoslaný konkrétnym pracovníkom KV KSS a KNV v Žiline, aby podporili stanovisko múzea. S prípravou zákona o zlúčení oboch múzeí sa však začalo až v druhej polovici r. 1959.

Zlúčenie nastalo na základe Zákona SNR č. 109/1961 z. z. o múzeách a galériách. Vzniklo tak nové ústredné vlastivedné múzeum s celoslovenskou pôsobnosťou – Slovenské národné múzeum so sídlom v Bratislave, s tromi odbormi, historickým, prírodovedným a národopisným, ktorý mal sídlo v Martine. Slovenské národné múzeum v Martine sa stalo ústredným slovenským etnologickým múzeom s oficiálnym názvom SNM – Národopisný odbor v Martine. Status vedeckého pracoviska bol SNM v Martine priznaný už r. 1956, ale teraz bol potvrdený aj zákonom, lebo nové SNM sa vo svojej pôsobnosti stalo zo zákona ústredím vedeckej a metodickéj múzejnej práce.

Indikátorom smerovania každého múzea je charakter jeho zberateľskej, výskumnej a expozičnej činnosti. Zberateľská činnosť Slovenského národného múzea v Martine bola v 50. rokoch z veľkej časti limitovaná malým množstvom finančných prostriedkov, a tiež absenciou stálych odborných pracovníkov, neposkytuje preto úplne reálny obraz smerovania múzea. Podstatne viac o smerovaní múzea hovoria jeho výskumné a expozičné aktivity v danom období. Výskumná činnosť v múzeách oproti výskumom v akademických ústavoch alebo na vysokých školách má jedno špecifikum – takmer vždy je užšie alebo voľnejšie spätá so základnými činnosťami múzea. Výskumná úloha vzniká buď v súvisi so spracovaním zbierkového fondu alebo s prípravou výstavy. Spätosť v oboch prípadoch so zbierkovým fondom, ktorá je daná podstatou múzea, znamená pre pracovníka múzea, pre jeho vedeckú prácu jednu veľkú výhodu, ktorá tkvie v pramenej opore, ktorá sa v

prostredí akademického ústavu alebo vysokej školy dá len veľmi ťažko dosiahnuť, ak sa vôbec dá.

Výskumná činnosť múzea

Do 30. rokov 20. storočia múzeum neorganizovalo a nevykonávalo nijaký výskum. Počiatky jeho výskumov sú spojené až s príchodom J. Geryka za správcu múzea r. 1927. Vzhľadom na minimálne odborné personálne obsadenie múzea sa výskum organizoval prostredníctvom dotazníkov, ktoré boli hromadne rozosielené na obecné a notárske úrady i školy. Na vysvetlenie treba povedať, že múzeum až do r. 1952 nemalo stáleho odborného pracovníka s vysokoškolským vzdelaním, ktorý by spravoval zbierku tradičnej kultúry a vykonával terénny výskum. Odborného kustóda zbierky tradičnej kultúry do začiatku 50. rokov zastával len externý spolupracovník, napr. v rokoch 1930 - 1931 to bol Rudolf Bednárík a 1939 - 1944 Andrej Polonec, obaja v tom období však pôsobili ako stredoškolskí profesori. V období 50. rokov múzeum pri svojich výskumoch, tak ako v predchádzajúcom období, preferovalo dotazníkové akcie. Dotazníkov sa nevzdalo, zmenila sa len ich tematika.

Dlhodobou témou dotazníkových výskumov múzea v 50. rokoch bol tradičný odev, ktoré organizoval J. Geryk od svojho príchodu do múzea (1927) až do odchodu do dôchodku (1958). Cieľom výskumu okrem získania predmetov do zbierok múzea bolo zostavenie mapy tradičného odevu Slovenska. Mapa mala informovať o regionálnej pestrosti dobových lokálnych foriem tradičného odevu a súčasne aj o príčinách jeho zániku. Múzeum v r. 1953 dokonca iniciovalo zakladanie miestnych komisií na výskum tradičného odevu. Spracovanie rozsiahleho zhromaždeného dotazníkového materiálu zostalo však nedokončené. Čiastkovým výsledkom výskumu je niekoľko rukopisných regionálnych máp s veľmi zložitým, až neprehľadným obsahom. Zbierka dotazníkov a máp je uložená v archíve múzea nateraz v nespracovanom a bádateľsky neprístupnom osobnom fonde J. Geryka.

Popri téme tradičného odevu sa múzeum snažilo získať pomocou malých dotazníkov informácie aj o ďalších javoch tradičnej kultúry, najmä však o zamestnaniach. Výber témy zvyčajne vychádzal zo záujmu konkrétneho pracovníka múzea, ktorý sa chystal tému spracovať, alebo múzeum chcelo v tomto smere doplniť svoje zbierky. R. 1950 boli rozoslané dotazníky o modrotlačiarских dielňach, o zábojoch na lisovanie oleja a kožušníkoch. V nasledujúcom roku to bol dotazník o tradičných zamestnaniach v obci. R. 1952 sa múzeum zaujímalo o sklenárov a archaické orné náradie – sochu a hák. K téme orného náradia sa vrátilo aj r. 1954. Na poľnohospodárske pomery v oblasti Turca bol zameraný širšie koncipovaný výskum až r. 1960 a 1961. R. 1954 múzeum rozposielalo dotazník o perníkárstve. Tému sklárstva, sklenárstva, predavačov skleneného tovaru sú venované dotazníkové výskumy r. 1954 až 1958. V plánoch a výkazoch múzea sa však objavili aj ojedinelé témy, r. 1954 to bolo šafraníctvo, r. 1956 strava, 1961 výroba valašiek, doprava, zvykoslovie a liečenie. Kuriózný návrh výskumu vznikol r. 1952, keď múzeum oznámilo Matici slovenskej, že chce zriadiť oddelenie ľudovej umeleckej tvorivosti.⁵ R. 1960 začalo múzeum s dotazníkovým prieskumom výskytu partizánskych piesní, dokonca uvažovalo o vytvorení oddelenia folklóru.⁶

Múzeum sa vo svojich výskumoch tradičnej kultúry začalo zaujímať aj o nové témy. R. 1951 sa obracia na ONV v okolitých okresoch so žiadosťou informovať o vzorných jednotných roľníckych družstvách na ich území a vyhotoviť z ich prostredia fotografie. Informácie mali byť použité pri príprave celoslovenskej výstavy venovanej jednotným

roľníckym družstvám. Výstava sa však neuskutočnila.⁷ R. 1954 posielala múzeum dotazník na vedenie Štátnych majetkov, ktorý je venovaný výskumu veľkostatkov a kapitalistickej poľnohospodárskej výroby.⁸ V tom istom roku oslovuje aj vedenie priemyselných podnikov: Dielne ČSD vo Vrútkach a Považskej celulózky v Martine so žiadosťou pomôcť získať pamiatky k dejinám robotníckeho hnutia. Ani jedna z vyššie spomínaných dotazníkových akcií sa neodrazila v zberateľskej, expozičnej alebo publikačnej činnosti múzea.

Medzi nové výskumné témy v 50. rokoch patrí tiež výskum zátopových oblastí, ktorý súvisel v výstavbou vodných diel na Váhu a Orave. Okrem záchranu javov tradičnej kultúry obcí, ktoré mali byť zatopené, výskum mal súčasne dokumentovať aj socialistickú výstavbu Slovenska.⁹ Hlavným dokumentom mali byť súbory fotografií z postupu výstavby vodných diel. O prvom výskume zátopovej oblasti začalo múzeum uvažovať r. 1953. Výskum sa uskutočnil na hornej Orave v lete nasledujúceho roku aj za účasti pracovníkov Národopisného ústavu SAV a regionálnych spolupracovníkov.¹⁰ Z Národopisného ústavu SAV sa výskumu mal zúčastniť Ján Mjartan, ktorý mal skúmať staviteľstvo a bývanie, Viera Nosál'ová nábytok a zberné hospodárenie, Ján Podolák poľnohospodárstvo, Soňa Kovačevičová odev, Jarmila Pátková remeslá a domácku výrobu a Emíla Čajánková mala skúmať duchovnú kultúru a liečenie.¹¹ R. 1956 múzeum znovu ponúklo Národopisnému ústavu SAV účasť na pripravovanom kolektívnom výskume obce Krpeľany, ktorý takisto súvisel s výstavbou vodného diela na Váhu. Výskumu zátopových oblastí sa múzeum mienilo venovať aj v nasledujúcich rokoch.¹² Roku 1957 a 1958 robilo výskum v oblasti Púchovskej priehrady, r. 1958 plánovalo začať výskum v oblasti Hričovskej priehrady. Roku 1961 múzeum urobilo prieskum aj v oblasti budúceho vodného diela Liptovská Mara.

V 50. rokoch sa nemenili len témy, ale aj formy výskumu. Popri dotazníkových výskumoch sa čoraz viac uplatňoval individuálny výskum odborného pracovníka priamo v teréne. Umožnil to nárast počtu odborných, vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov, ktorí prichádzali pracovať do múzea. Prvým vysokoškolsky vzdelaným etnológom, ktorý vstúpil do trvalého zamestnania v múzeu, bol Andrej Polonec od r. 1952. R. 1953 prišiel do múzea historik Ján Hyčko, ktorý sa však venoval tradičnému poľnohospodárstvu. V druhej polovici 50. rokov prišli pracovať do múzea ďalší absolventi etnológie, v múzeu zotrvali však len krátko - Viera Ábelová (1955 - 1956), Irena Murgašová - Pišútová (1955 - 1956), Štefan Apáthy (1958 - 1962), Ema Drábiková-Kahounová (1959 - 1962), etnológ Miroslav Húska (1960 - 1963) a historik Ján Boďa (1959 - 1967). Prvým absolventom, ktorý dlhodobo zakotvil v múzeu, bol Igor Krišteľ, ktorý do múzea nastúpil r. 1959.

Novou formou výskumu v múzeu sa stal kolektívny výskum. Prvým kolektívnym výskumom, ktorý múzeum zorganizovalo, bol spomínaný výskum r. 1954 v zátopovej oblasti na hornej Orave. Kolektívny charakter mali tiež výskumy, ktoré múzeum uskutočnilo v nasledujúcich rokoch v zátopových oblastiach budovaných vodných diel na Váhu. V návrhu plánu práce na roky 1959 až 1965 boli navrhované dve hlavné úlohy: kolektívne výskumy v zátopových oblastiach v Považskej doline a účasť pracovníkov múzea na kolektívnych výskumoch, ktoré bude organizovať NÚ SAV na východnom a južnom Slovensku.¹³

Začiatkom 50. rokov sa popri nových témach a formách výskumu objavuje v práci múzea ešte jeden nový aspekt – plánovanie: ... *socialistické spoločenské zriadenie vynútilo si aj inú organizáciu práce, viazanú na dôsledné plánovanie. Nový plánovací systém prenikol aj do práce našich múzeí* (POLONEC 1954: 138). V súvislosti s plánovaním ďalej zdôrazňuje, že pôjde najmä o koordináciu expozičnej činnosti s vedeckovýskumnými

úlohami; že vedeckovýskumné úlohy musia zasa vyplývať z potrieb budovania zbierok. Treba tiež robiť prieskum a zber v tých obciach, v ktorých sa stavajú nové priemyselné objekty, hydrocentrály, alebo v ktorých nové formy socialistickej práce vytlačujú staré výrobné a životné spôsoby. Rovnako treba venovať pozornosť a dokumentovať zmeny, ktoré vyplývajú z nových podmienok života v JRD, v závodoch a iných pracoviskách, v ktorých sa vytvárajú nové vzťahy ku kolektívnej forme práce.

Spolupráca múzea s Národopisným ústavom SAVU

V súvisе s výskumnou činnosťou múzea sa žiada spomenúť aj vzťah a spoluprácu medzi SNM a Národopisným ústavom SAVU. Žiaľ, ich vzájomná spolupráca nezačala veľmi šťastne. Počiatky ich spolupráce poznačili dva incidenty roku 1950. Prvým incidentom bola sťažnosť Soni Kovačevičovej na vedenie múzea, ktorú riešilo Povereníctvo školstva a kultúry. Predmetom sťažnosti bola údajná neochota J. Geryka vyjsť v ústrety pražskému fotografovi Karlovi Šourkovi pri fotografovaní predmetov do pripravovanej obrazovej publikácie o slovenskom tradičnom umení. Správca múzea J. Geryk následne povereníctvu vysvetlil, prečo došlo k incidentu medzi pracovníkmi múzea a fotografom I. Šourkom a S. Kovačevičovou, ktorá ho sprevádzala. Z bezpečnostných dôvodov nebolo možné otvoriť všetky vitríny naraz, a tiež nebolo možné svietiť v takej intenzite ako fotograf požadoval, lebo to presahovalo možnosti pridelenej kvóty elektrickej energie múzeu.

Druhý incident sa týkal kolektívneho výskumu spôsobu života a tradičnej kultúry v okrese Modrý Kameň, ktorý súvisel s rozhodnutím vlády vybudovať na území jeho dvoch obcí Lešť a Turie Pole vojenský cvičný priestor. Výskum pripravoval a organizoval Národopisný ústav SAVU. Z archívnych dokumentov vyplýva, že snahu zorganizovať výskum v okrese Modrý Kameň malo aj múzeum. Výsledkom výskumu, ktorý organizovalo múzeum, mala byť výstava. Svedčí o tom aj list z 30. mája 1950, v ktorom J. Geryk informuje Národopisný ústav SAVU o výskume v okrese Modrý Kameň, navrhuje ústavu pripojiť sa a súčasne žiada požičať múzeu fotonegatívy z Novohradu.¹⁴ V tomto duchu je aj list múzea Okresnému národnému výboru v Modrom Kameni o pripravovanom výskume a jeho organizácii v mesiacoch jún a júl.¹⁵ Slovenská akadémia vied a umení však spoluprácu s múzeom na výskume odmietla. Kameňom úrazu bola dvojkoľajnosť, nejasnosti s financovaním cesty a zabezpečenia fotografického materiálu.

Do riešenia oboch prípadov sa angažovalo aj Povereníctvo školstva a kultúry. Obom inštitúciám pripomenulo, že príbuznú prácu treba racionálne organizovať a koordinovať. J. Geryk však v liste, ktorý bol adresovaný Národopisnému ústavu SAVU uvádza, že múzeum nebolo k výskumu tak ako iné inštitúcie písomne oslovené, že Ján Mjartan mu len pri náhodnom stretnutí pred stanicou spomenul výskum v Novohrade. Ohradil sa tiež, že múzeum chce za štátne peniaze znova urobiť tú istú prácu, čo už urobil ústav. Dôvodil, že cieľom výskumu múzea je nielen skúmať a fotografovať, ale získať aj predmety do múzea.¹⁶ Povereníctvo navrhovalo, aby Národopisný ústav SAVU zvolal spoločnú schôdzu, ktorej by sa zúčastnilo Slovenské národné múzeum v Martine, Slovenské múzeum v Bratislave, Štátne východoslovenské múzeum v Košiciach, prípadne iné inštitúcie. Či sa navrhovaná spoločná schôdza, porada uskutočnila, sa z archívnych dokumentov nepodarilo zistiť.

V ďalších rokoch sa už nejasnosti v spolupráci pri výskumoch medzi Slovenským národným múzeom v Martine a Národopisným ústavom SAVU nevyskytli. Roku 1954 sa pracovníci Národopisného ústavu zúčastnili kolektívneho výskumu na hornej Orave, ktorý pripravilo múzeum. R. 1956 múzeum znovu ponúklo ústavu, konkrétne Jánovi Podolákovi, účasť na pripravovanom kolektívnom výskume obce Krpel'any, ktorý súvisel s výstavbou

vodného diela na Váhu. Nie je možné zistiť, či sa niekto z Národopisného ústavu výskumu skutočne zúčastnil. V návrhu plánu práce na roky 1959 až 1965 múzeum uvažovalo aj s účasťou pracovníkov múzea na kolektívnych výskumoch, ktoré bude organizovať NÚ SAV na výhodnom a južnom Slovensku.

Expozičná činnosť múzea

Zmysel práce múzea nespočíva len v budovaní zbierok, ale aj v ich prezentácii vo forme expozícií alebo krátkodobých výstav. Po skončení 2. svetovej vojny SNM v Martine muselo v prvom rade opraviť poškodenú časť budovy a zrekonštruovať pôvodné expozície, pretože časť z nich bola poškodená počas prechodu frontu a časť z nich bola pred prechodom frontu ukrytá. Až následne sa mohlo venovať myšlienke reinštalácie svojich expozícií, potreba ktorých vyvstala zvlášť v zmenených spoločenských pomeroch po r. 1948. Svedčí o tom zápisnica zo zasadnutia pracovnej komisie, ktorá bola ustanovená poverením školstva, vied a umení na riešenie novej inštalácie múzea *podľa ideologických smerníc vývoja spoločnosti*, ktorá sa konala 13. januára 1951.¹⁷ Komisiu tvorili: Miloš Gosiorovský – zástupca ÚV KSS, Alžbeta Güntherová – zástupca Povereníctva školstva, vied a umení, Vojtech Jakubík – zástupca KNV v Žiline, Andrej Melicherčík ako zástupca vedy a Vojtech Budinský-Krička a Ján Geryk ako zástupcovia múzea. Komisia navrhla konkrétne kroky vo vzťahu k jednotlivým častiam expozície. Podstatu celej navrhovanej reinštalácie však vystihuje požiadavka komisie: *Výchovný cieľ našich múzeí je daný dnešným vedeckým programom demokratizácie vedy a bádania v duchu marx-leninskom. Aby Slovenské národné múzeum mohlo splniť tento cieľ ľudovýchovný, je nutné jeho sbierky preinštalovať spôsobom, ktorý by jasne ukázal život vykorisťovateľských a vykorisťovaných tried.*

Začiatkom marca 1951 o reinštalácii rokovala ďalšia komisia, ktorá vznikla na pôde Národopisného ústavu SAVU, ktorá sa uzniesla, že sama vypracuje ideový plán reinštalácie. Nedoriešená však zostala otázka odborného garanta reinštalácie, najmä národopisných zbierok. Už v januári komisia ustanovená Povereníctvom školstva a kultúry konštatovala, že múzeum za súčasných personálnych pomeroch, bez stáleho odborného pracovníka nemôže samo úlohu zvládnuť. Múzeum sa v tomto smere orientovalo najmä na spoluprácu s Rudolfom Bednárikom. V januári 1951 žiadalo Povereníctvo školstva a kultúry, aby bol uvoľnený zo svojich pracovných povinností na Gymnázium v Martine a mohol sa venovať reinštalácii. Žiadosti bolo vyhovené a vo februári mal R. Bednárík nastúpiť do múzea, podľa všetkého však nenastúpil. Žiadal oficiálne poverenie reinštaláciou Krajským národným výborom v Žiline. To mu bolo udelené až začiatkom júna 1951. Svoju úlohu v neochote R. Bednáríka prísť pracovať do múzea pravdepodobne zohrávala aj otázka honoráru, lebo v korešpondencii medzi ním a múzeom sa viackrát objavuje ubezpečenie múzea, že peniaze na honorár sú zabezpečené. Múzeum sa snažilo na reinštaláciu získať aj A. Polonca, v tej dobe pracovníka Národopisného ústavu. Dokonca mu ponúkalo stále miesto v múzeu. Ústav požiadavke múzea vyhovel a A. Polonec sa mal v júni 1951 pripojiť k R. Bednárikovi.

Reinštalácii sa v júni 1951 venovalo zasadnutie ďalšej komisie zloženej zo zástupcov múzea a Národopisného ústavu SAVU. Komisiu tvorili J. Mjartan, S. Kovačevičová-Žuffová, A. Polonec za NÚ SAVU a J. Geryk a R. Bednárík za SNM. Predmetom rokovania bol *rámecový inštalačný plán, podľa moderných muzeologických požiadaviek*, ktorý vypracoval R. Bednárík, a *náležite podľa učenia marx-leninistického odôvodnil*.¹⁸ Ako si komisia predstavovala reinštalovanú expozíciu dokumentuje návrh, ako má byť riešený vstup do múzea. *Vestibul má byť zrkadlom našej politickej situácie v období budovania*

socializmu. Na čelnú stenu I. Medziposchodia, naproti vchodu, treba vyinštalovať bustu prezidenta súdruha Klementa Gottwalda, s príslušným citátom z jeho myšlienok a je zrejmé, že oba tieto návrhy treba aj umelecky vyriešiť. Predná časť Vestibulu má zachycovať na oboch stranách aktuálne udalosti z politického a kultúrneho života, napr. Dni Sovietsko-československého priateľstva, Boj za mier, Industrializácia Slovenska atď.¹⁹

V obdobnom duchu sa nesú odporúčania a závery aj pre konkrétne časti expozície. V IV. časti, ktorá je venovaná národopisným zbierkam, sa pri inštalácii malo dbať na tieto zásady:

a) musí sa zdôrazniť **politický význam** ľudovej práce, čo sa zvýrazní vhodnými citátmi z diel Gottwalda a Stalina, a citátmi z marx-leninizmu vôbec o pracujúcom ľude.

b) výber materiálu sa prevedie tak, aby zapôsobil **osvetove výchovne** a aby v konečnej perspektíve poukázal na progresívne sily v ľudovej tvorbe, smerujúce k socializmu.

c) Pritom sa bude dbať na zásady **vedecko-výskumné**.²⁰ Čo si komisia pod vedecko-výskumnými zásadami predstavovala, sa zo zápisnice nedá zistiť.

Ťažkosti a komplikácie s reinštaláciou pokračovali aj v druhom polroku 1951. V júli mal múzeum v súvisе s reinštaláciou navštíviť dokonca pražský etnológ Otakar Nahodil, ktorý bol jedným z hlavných propagátorov tzv. sovietskej školy v národopise v Československu.²¹ Koncom roka, v novembri, R. Bednárík žiada prizvať k väčšej spolupráci J. Mjartana, v decembri ďalšieho odborníka – J. Komu, riaditeľa Šarišského múzea v Bardejove. Ján Koma prišiel do Martina v januári 1952 a zdržal sa celý jeden týždeň. V súvisе s reinštaláciou vo februári 1952 navštívili múzeum tiež J. Mjartan a A. Melicherčík. Všetok tento zhon súvisel so záväzkom múzea, že k 1. máju 1952 budú expozície múzea sprístupnené verejnosti.

V skutočnosti bola k 1. máju 1952 verejnosti sprístupnená len časť reinštalovaných expozícií, ktoré sa nachádzali na 1. poschodí a 1. a 2. medziposchodí. Na reinštalácii historických zbierok, ktoré boli venované Kapitalizmu a Prechodu do socializmu, sa pracovalo aj r. 1953. K diskusii o ich charaktere boli okrem odborníkov prizývaní aj predstavitelia štátnej správy, politických orgánov a kultúrnych inštitúcií. Celá reinštalácia vznikala za veľkých ťažkostí, komplikácií a nedorozumení, do ktorých boli zainteresovaní odborníci i predstavitelia štátnej aj politickej moci. Veľmi podrobne a zasnávene o tom hovorí A. Polonec, jeden z autorov reinštalácie, najmä tej časti, ktorá sa pripravovala po otvorení jej prvej časti r. 1952 a verejnosti bola sprístupnená r. 1953 (POLONEC 1954).

Problém nových expozícií múzeum znovu otvorilo až r. 1960. V rámci päťročného plánu na roky 1961 až 1965 uvažovalo do r. 1963 pripraviť nové expozície venované *pôdohospodárstvu, ľudovej výrobe, ľudovému odevu a textilu a ľudového umenia*.²² Z uvedených expozícií sa v prvej polovici 60. rokov uskutočnila len reinštalácia poľnohospodárstva. Ostatné témy sa dočkali nových expozícií až koncom 60., a najmä začiatkom 70. rokov. Roku 1968 to bola Galéria ľudového výtvarného zmenia a r. 1975 tri nové expozície: Človek a pôda – venovaná súbornému pohľadu na tradičnú kultúru, Človek a materiál – prezentujúca tradičnú výrobu a remeslá a Človek a odev – obsahujúca regionálne dobové formy tradičného odevu.

V súvisе s problematikou expozícií považujem za potrebné zmieniť sa ešte o jednom probléme – o výstavbe múzea v prírode. Už rok po skončení 2. svetovej vojny, r. 1946 J. Geryk otvára potrebu jeho výstavby. Pripomenul tak pôvodnú myšlienku architekta Dušana Jurkoviča z r. 1905 a svoju z r. 1931 vypracovanú v spolupráci s D. Jurkovičom, ktorú r. 1938 predložil Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Slovenské národné múzeum dokonca pre budúce múzeum v prírode zakúpilo aj pozemok. Múzeum myšlienku vybudovania

múzea v prírode v 50. rokoch neustále na rôznych úrovniach verejnej aj štátnej správy pripomínalo, intervenovalo, predkladalo plány a pokúšalo sa zorganizovať aj výskum. Napriek príslubom pre nedostatok investičných prostriedkov výstavba múzea v prírode v tomto období nebola odsúhlasená. K schváleniu prišlo až r. 1964 a k reálnej príprave sa pristúpilo až v druhej polovici 60. rokov.

Súbežne s reinštaláciou expozícií múzeum každoročne pripravovalo aj niekoľko krátkodobých výstav. V období 50. rokov ich celkovo bolo dvadsať. Vzhľadom na vtedajší vlastivedný charakter múzea tematika pripravených výstav bola veľmi pestrá. Prírodovednú výstavu predstavuje len výstava *Pôvod a vývoj človeka* (1955). Za klasické historické výstavy možno považovať výstavy: *60. výročie Muzeálnej slovenskej spoločnosti* (1953); *Ludovít Štúr* (1955) a *Andrej Kmeť, jeho život a dielo* (1958). Svojou tematikou na rozhraní histórie a politickej propagandy boli výstavy *Československo-sovietske priateľstvo* (1954); *Voľby do SNR a Národného zhromaždenia* (1954); *Slovenské národné povstanie* (1954); *Desať rokov víťazného februára* (1958) a *Štyridsať rokov od založenia KSC* (1961). S určitou mierou licencie možno k nim priradiť aj výstavu *Desať rokov budovania socializmu v Turci* (1955). Svojou tematikou najbližšie k etnológii mali výstavy *Ludová umelecká tvorivosť* (1955); *Hospodársky význam rybárstva na Slovensku* (1958); *Slovenská dedina kedysi a dnes* (1961) a *Národy Oceánie budú slobodné* (1961). Obsah výstav bol prezentovaný na porovnaní starého – tradičného a nového – socialistického. Všetky mali však dobový ideologický podtext, keď až príliš zdôrazňovali výhody socialistického. Na výstave *Národy Oceánie budú slobodné* boli vystavené predmety zo zbierky Milana R. Štefánika, čo však nebolo nikde uvedené. Umeniu boli venované štyri výstavy: výstava obrazov Martina Benku (1954); *Architektúra a pamiatky na Slovensku* (1954); výstava obrazov Janka Alexyho (1955); výstava *Slovenský ľud vo výtvarnom umení* (1957). Okrem toho r. 1957 pripravilo múzeum výstavu poštových známok a r. 1958 výstavu o práci jednotlivých oddelení múzea.

Ako sa jednotlivé výstavy pripravovali a ako vyzeral ich obsah môžeme súdiť zväčša len na základe súborov fotografií. Vo väčšine prípadov sa k výstavám sledovaného obdobia – 50. roky 20. storočia, nezachovali libretá a scenáre. V súdobej tlači sme našli len tri správy o výstavách pripravených v tom období. Prvá je z pera A. Polonca: *Z výstavno-zberateľskej činnosti Národopisného odboru Slovenského národného múzea v Martine za rok 1954* (POLONEC 1955). Druhú napísali Edita Okálová a Ján Hyčko: *Slovenské národné múzeum v Martine k 41. výročiu založenia KSC* (OKÁLOVÁ, HYČKO 1962). Tretiu napísali Štefan Apáthy a Ján Hyčko: *Výstava Slovenská dedina kedysi a dnes v SNM* (APÁTHY, HYČKO 1952-1960). Všetky tri správy, nie recenzie však napísali autori pripravených výstav.

Najpodrobnejšia z nich je správa o výstave *Slovenská dedina kedysi a dnes*. Je to súčasne doklad o zámeroch autorov výstavy a obraz, čím boli tieto zámery na výstave uskutočnené. Autorský kolektív tvorili traja historici – Vladimír Matula, Igor Hrubec a Ján Hyčko a traja etnológovia – Štefan Apáthy, Andrej Polonec a Ján Boďa. Ideovým zámerom výstavy bolo dokumentovať všetky tri zložky života dediny: vývoj výrobných síl, výrobných vzťahov a nadstavbu v jednotlivých spoločensko-ekonomických formáciách v období prvotnopospolnej spoločnosti, feudalizmu, kapitalizmu a výstavby socializmu. Jej príprava bola súčasne záväzkom pracovníkov múzea k 15. výročiu oslobodenia.

Výstava bola inštalovaná v desiatich miestnostiach o celkovej ploche 400 m². Prvá sieň tvorila ideový úvod do výstavy. Boli v nej busty Marxa, Engelsa a Lenina, literatúra zodpovedajúca téme výstavy a texty z učenia klasikov marxizmu-leninizmu, objasňujúce

všeobecné zákonitosti vývoja spoločnosti a zvlášť o roľníckej otázke. Druhá sieň znázorňovala život pravekej usadlosti v období prvotnopospolnej spoločnosti a život staroslovanskej osady v období prechodu do feudalizmu. V tretej sieni sa nachádzali pamiatky z feudálneho obdobia. Život v období kapitalizmu bol zachytený v štvrtej a piatej miestnosti. Štvrtá miestnosť bola venovaná výrobným silám a vzťahom. V piatej sieni boli vystavené doklady o životnej úrovni dedinského ľudu, ako sa prejavovala v triedne diferencovanej dedine.

Šiesta až desiatá miestnosť boli venované obdobiu budovania socializmu. V šiestej sieni boli prezentované najdôležitejšie politické udalosti posledných pätnástich rokov. Siedma sieň bola venovaná rozvoju rastlinnej a ôsma sieň živočíšnej výrobe. Posledné dve miestnosti sa zaoberali životnou a kultúrnou úrovňou na dedine. Deviata sieň podávala obraz zmien na dedine v kultúre bývania, sociálnej a zdravotnej starostlivosti o človeka. V desiatej miestnosti bol zachytený vzostup kultúrnej úrovne dediny.

Rozdeleniu výstavy na dve obsahové časti zodpovedali aj výrazové prostriedky. V druhej až piatej miestnosti to boli originálne muzeálne predmety doplnené rekonštrukciami, kresbami objasňujúcimi ako sa predmety používali, kópie archívnych dokumentov, ikonografické doklady a v menšej miere fotografie alebo štatistiky. V šiestej až desiatej miestnosti prevládali fotografie, štatistiky, mapy, v menšej miere modely alebo originálne predmety.

V závere správy sami jej autori hovoria, že *výstava má nedostatky, ktoré si libretisti uvedomovali už počas jej realizácie a na niektoré poukázali i prví návštevníci – odborníci i tlač, želali by sme si, aby poslúžila ako konkrétny príklad pre ďalšie diskusie najmä etnografom, čo by zaiste pomohlo sa vyrovnáť so špeciálnymi odbornými a muzeálnymi problémami, ktoré i táto výstava nastoľuje* (APÁTHY, HYČKO 1952-1960: 203). S týmto konštatovaním aj po polstoročí možno súhlasiť.

Usmerňovanie činnosti múzea

Odborná i ideová činnosť Slovenského národného múzea v Martine bola v 50. rokoch ovplyvňovaná a usmerňovaná dvomi inštitúciami – orgánom štátnej správy, čo bolo Povereníctvo školstva a kultúry a profesijnou organizáciou, čo bol Sväz slovenských múzeí. Obe inštitúcie popri riešení konkrétnych problémov múzea, ktoré prinášal jeho chod, sa snažili aj o ideologické usmernenie jeho činnosti. Už rok po poštátnení múzea, v júni 1950 Povereníctvo posielala prípis o spôsoboch organizovania, metódach a obsahu vedeckej práce. V prípise sa konštatuje, že *činnosť a výsledky vedeckej práce a vedeckého bádania viacerých slovenských vedeckých ústavov, spoločnosti i samotných vedeckých pracovníkov, nie sú, alebo sú len vo veľmi malej miere vybudované na základoch vedeckého socializmu, vedeckého svetového názoru – učenia marxizmu-leninizmu*. Ďalej sa pripomína, že tento nezdravý jav bol kritizovaný aj na IX. zjazde KSS, konkrétne v referáte ústredného tajomníka KSS Štefana Bašťovanského. Povereníctvo preto uložilo vedeckým ústavom, spoločnostiam a vedeckým pracovníkom desať úloh. Prvá úloha bola: *Celú slovenskú vedu treba bezpodmienečne postaviť na pevný základ marxizmu-leninizmu, udomáčniť v nej bez výhrad metódu dialektického a historického materializmu, postaviť ju do služieb veľkého budovateľského úsilia pracujúcich, uviesť jej ciele do súladu s cieľmi robotníckej triedy – s budovaním socialistického spoločenského poriadku v našej vlasti*. Nasleduje ďalších deväť úloh, ktoré musí slovenská veda zvládnuť (pozri Prílohu č. 1). Povereníctvo v závere zdôraznilo, že bude pozorne sledovať, ako sa veda zapája do budovateľského úsilia a podľa toho ju bude aj hodnotiť a podporovať.²³

Povereníctvo školstva, vied a umení v Bratislave.

Číslo: 124539/50-IV/1.

V Bratislave dňa 19. júna 1950.

Vec: Vedecké ústavy, spoločnosti a múzeá. Smernice o organizovaní, metódach a obsahu vedeckej práce.

Slovenské národné múzeum,

Turč.Sv.Martin.

Povereníctvo školstva, vied a umení, ako riadiaci, dozerajúci a usmerňujúci orgán činnosti slovenských vedeckých ústavov, spoločností a vedeckej práce na Slovensku vôbec, už dlhší čas pozorovalo, že činnosť a výsledky vedeckej práce a vedeckého bádania viacerých slovenských vedeckých ústavov, spoločností i samotných vedeckých pracovníkov, nie sú, alebo sú len vo veľmi malej miere vybudované na základoch vedeckého socializmu, vedeckého svetového názoru - učenia marxizmu - leninizmu.

Na tento nezdravý zjav v našom vedeckom živote poukázalo sa i v priebehu a usneseniach IX.sjazdu KSS/ viď referát s. Bašťovanského, ústred. tajomníka KSS/, z ktorých vyplýva, že naše vedecké ústavy, spoločnosti a v rovnakej miere i samotní vedeckí pracovníci musia si už konečne uvedomiť význam a dosah marxisticko-leninsko-stalinského učenia a tak v rámci svojej činnosti a posobnosti aktívne a v plnej miere zapojiť sa do budovateľského úsilia našej vlády - do socialistickej prestavby a výstavby nášho hospodárskeho, technického, spoločenského a kultúrneho života na Slovensku.

Na základe uvedeného a v smysle usnesení IX.sjazdu KSS Povereníctvo školstva, vied a umení ukladá vedeckým ústavom, spoločnostiam a vedeckým pracovníkom toto:

1./ Celú slovenskú vedu treba bezpodmienečne postaviť na pevný základ marxizmu-leninizmu, udomáčniť v nej bez výhrad metódu dialektického a historického materializmu, po-

Číslo: 4020/50	16/x. 50
124539/50	

Uvedené na usnesenie
cc cc

List Povereníctva školstva, vied a umení v Bratislave Slovenskému národnému múzeu v Turčianskom Sv. Martine zo dňa 19. júna 1950 - Vedecké ústavy, spoločnosti a múzeá. Smernice o organizovaní, metódach a obsahu vedeckej práce.

postaviť ju do služieb veľkého budovateľského úsilia pracujúcich, uviesť jej ciele do súladu s cieľmi robotníckej triedy - s budovaním socialistického spoločenského poriadku v našej vlasti.

2./ V snysle uvedeného slovenská veda musí sa vyrovnáť a dôsledne zúčtovať s rozličnými pseudovedeckými teóriami a metódami buržoáznej vedy a ideológie, musí sa zbaviť nánosu cudzích ideológií a prvkov - od formalizmu, dekadencie, kozmopolitizmu, buržoázneho nacionalizmu a klerikalizmu.

3./ Vedeckí pracovníci a bádatelia musia prekonať v sebe prepjatý individualizmus a osvojiť si metódy kolektívnej práce. Musia sa presvedčiť o nutnosti plánovanej vedeckej činnosti, toto plánovanie organizovať a zabezpečiť, orientovať svoju prácu na riešenie veľkých aktuálnych otázok nášho života - na spájanie teórie s praxou. A týmto vysokým požiadavkám môže vyhovieť len vedecký pracovník, ktorý sa vo svojej činnosti opiera o najvyspelejšiu vedeckú teóriu - marxizmus - leninizmus.

4./ Nezdramí, z minulosti zdedenú proporcionalitu slovenskej vedy, ktorá sa najzjavnejšie odzrkadľovala v prienyselnej a vôbec hospodárskej zaostalosti Slovenska v minulosti, treba stále naprávať, uvádzať do riadnych kolají a ninoriadnu pozornosť venovať vedám technickým a prírodným. Vyžadujú si to aj úlohy 5 RP a podmienky a potreby industrializácie Slovenska, prestavba slovenského pôdohospodárstva. V tomto snysle treba sa predovšetkým sústrediť na činnosť v odbore úzkych profilov podľa konkrétnych potrieb 5 RP a budovateľských úloh.

5./ Práca našich vedeckých ústavov, spoločností a všetkých vedeckých pracovníkov vôbec musí sa vyvíjať v súvislosti s konkrétnymi úlohami nášho hospodárskeho a verejného života. Naliehavo sa žiada, aby sa naše vedecké inštitúcie a vedeckí pracovníci účinne a aktívne zapojili do zlepšovateľského hnutia našich robotníkov, aby im pomáhali a aby analogicky vyvinuli rovnako intenzívnu výskumnícku a zlepšovateľskú prácu na svojom pracovnom úseku.

6./ V tomto snysle žiada sa, aby naša veda, preorientovaná a budovaná na zásadach vedeckého socializmu aktívne a účinne socializovala /popularizovala/ výsledky vedeckého bádania vo forme populárnych, pritom však vedecky podložených prednášok, robotníkov v závodoch a roľníkov na vidieku v rámci JRD, ďalej vo forme populárnych publikácií a časopiseckých článkov.

nosti a uskutočniť dôslednejšiu koordináciu celej vedeckej práce.

V tomto smere bezpodmienečne treba prehýbiť spoluprácu medzi vedeckými inštitúciami, továrenskými laboratóriami a ústavmi a vysokými školami.

A v takejto koordinácii musia sa nevyhnutne dobudovať naše vedecké ústavy, ktoré treba zamerať na užšie spojenie teoretickej práce s praxou.

9/ Nevyhnutným predpokladom zdravého vývinu a rozvoja našej vedy je prehýbenie a sústavné pestovanie kritiky a sebakritiky, ako stálej metódy vedeckého tvorenia.

10/ Pokiaľ ide o vedeckú prácu, jej obsah, metódy a organizáciu, slovenskí vedecí pracovníci musia sa učiť od vysoko vyspelej a mohutnej sovietskej vedy, ktorej bohaté a nevyčerpatelné skúsenosti im ukážu, ako vyriešiť naše najhlavnejšie potreby i nedostatky. Od sovietskych vedcov treba sa učiť aj to, ako masove popularizovať význam vedy a výsledky vedeckého bádania, aby sa ony staly vlastníctvom celého ľudu. V tomto smere treba ešte sústavnejšie a prehýbenejšie nadviazať spoluprácu so sovietskymi vedcami a oboznamovať nielen našich vedeckých pracovníkov ale aj všetok náš ľud so sovietskou vedou a kultúrou vôbec.

Povereníctvo školstva, vied a umení ako i celá naša pracujúca pospolitosť na čele s vedúcou robotníckou triedou očakáva, že naše vedecké ústavy, spoločnosti a všetci vedeckí pracovníci /bádatelia/ s nevšedným pochopením prijali usnesenia IX. sjazdu KSS, požadované od našej vedy, že podľa týchto požiadaviek zamerajú a budú rozvíjať svoju vedeckú činnosť, keďže naša nová spoločnosť, náš pracujúci ľud na čele s robotníckou triedou, ktorý s takým oduševnením plní plán a kladie základy šťastlivého socialistického zajtrajška rozhodne si zaslúži vedu pokrokovú a vlasteneckú, oprostenu od nánosu cudzích nepriateľských ideológií a prvkov.

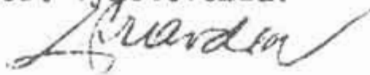
Povereníctvo školstva, vied a umení bude pozorne sledovať, ako naše vedecké ústavy a spoločnosti i samotní vedeckí pracovníci chápu a prevádzajú usnesenia a požiadavky IX.

sjazdu KSS a v tomto smere ako spájajú teóriu s praxou,
ako našu vedu zapájajú do budovateľského úsilia nášho pra-
júceho ľudu a podľa toho bude táto činnosť klasifikovať /hodno-
tiť/ a podporovať.

Povereníctvo školstva, vied a umení, dávajúc toto na vedomie, žiada, aby ste neodkladne pozmenili a doplnili v smysle uvedených smerníc plány svojej badateľskej a inej činnosti a aby ste sa pridržali pri zostavovaní pracovných plánov na budúce obdobia uvedených požiadaviek.

Za poverenika :
Dr. Katriak v.r.

Za správnosť vyhotovenia:





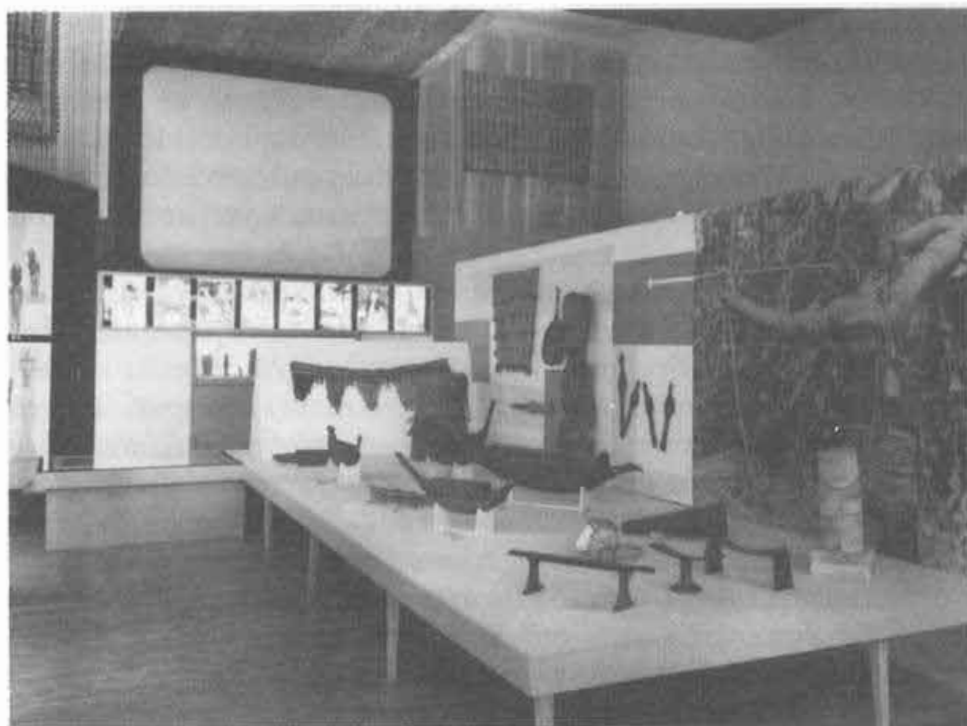
Interiér rybárskej výstavy, SNM Martin. Autor: Ján Dérer, 1957



Interiér výstavy Slovenská dedina kedysi a dnes, SNM Martin. Autor: Ján Dérer, 1961



Interér výstavy Desat' rokov budovania Turca, SNM Martin. Autor: Ján Dérer, 1957



Interér výstavy Národy Oceánie budú slobodné, SNM Martin. Autor: Ján Dérer, 1961

V obdobnom duchu sú koncipované aj ďalšie pokyny a prípisy z Povereníctva školstva a kultúry v nasledujúcich rokoch, napr. na rozvinutie ideologickej práce vo vedeckých ústavoch r. 1951 alebo príkaz povereníka školstva a kultúry rozpracovať úlohy vyplývajúce z XI. zjazdu KSC pre oblasť Ministerstva a Povereníctva školstva a kultúry.²⁴ V úlohách, ktoré bolo treba rozpracovať, sa nezabudlo ani na vedu. *Dovršenie výstavby socializmu, ku ktorému nastupujeme v začiatkoch novej technickej revolúcie, vyžaduje maximálny rozvoj vedy. Okrem akadémií vied musia preto aj vysoké školy dbať, aby sa dosiahol maximálny predstih vedy pred potrebami spoločnosti, a to predovšetkým v prírodných vedách (fyzike, chémii, biológii) a v technických vedách. V riešení vedeckovýskumných úloh budú sa vysoké školy orientovať na otázky kľúčovej povahy podľa smerníc XI. sjazdu KSC.*²⁵

Povereníctvo školstva a kultúry pri písomnom styku s podriadenými inštitúciami používalo na označenie charakteru svojej korešpondencie slová prípisy alebo pokyny. Roku 1959 však po prvý raz použilo slovo príkaz. Príznačné je, že pod prvým príkazom Povereníctva školstva a kultúry je podpis vtedajšieho povereníka Vasil'a Biľaka. Nezvyklo triezvo, vecne, či dokonca nadčasovo medzi slovami rôznych pokynov, ba príkazov z tej doby znejú slová vtedajšieho predsedu vlády Antonína Zápotockého, ktorý vo svojom prejave pri otvorení výstavy klubu Za starú Prahu 29. 9. 1950 povedal: *Kultúrne dedičstvo, ktoré prejímame od mnohých predchádzajúcich generácií, je súčasťou nášho národného tvorčieho procesu a stalo sa v najčistejšom smysle slova majetkom ľudu. ... Nezabudnite na kultúrne potreby ani v dobe najvážnejších hospodárskych úloh, ktoré vyrastajú z prestavby celého nášho života.*²⁶

Prenikanie ideológie do vedy bolo iniciované aj z vlastného, etnologického prostredia. Už prvá celoštátna konferencia československých národopiscov, ktorá sa konala r. 1949, sa považovala za kritický zlom, medzník v dejinách národopisnej vedy, za počiatočnú etapu v budovaní novej a pokrokovej československej etnografie, zbavenej škodlivého antihistorického zamerania a iných prežitkov idealizmu. Súčasne sa konštatovalo, že nemalá skupina národopisných pracovníkov sa obrátila k štúdiu spisov klasikov marxizmu-leninizmu a úspechov sovietskej etnografie. Významným impulzom k tomuto štúdiu bolo vraj vydanie geniálnych prác J. V. Stalina o otázkach marxizmu v jazykovede (PODOLÁK 1952: 377).

Programový charakter v tomto smere má štúdia A. Melicherčika: *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu*. Príznačná je najmä úvodná časť: *Februárové víťazstvo nášho pracujúceho ľudu a jeho rozhodný nástup na cestu výstavby socializmu v našej vlasti staly sa mohutným impulzom pre rozvoj etnografickej vedy u nás. Socialistická výstavba našej vlasti stavia československú etnografiu pred ďalekosiahle úlohy prestavby našej spoločnosti. ... Naša nová, k socializmu spejúca spoločnosť kladie však i na etnografiu nové požiadavky. Musí slúžiť ľudu, musí sa zúčastniť na výstavbe socializmu* (MELICHERČÍK 1950: 25). Na ďalšom mieste zdôrazňuje, že *československá etnografia musí byť vednou disciplínou historickou, a to historickou v smysle metodológie marxizmu-leninizmu. Vybojovať úspešne boj za tento typ československej etnografie považujeme za našu prvoradú úlohu v súčasnom období ľudovej demokracie* (MELICHERČÍK 1950: 29).

V sledovanom období hlavným vzorom pre vedu v Československu sa mala stať sovietska veda, v našom prípade konkrétne sovietska etnografia. V Československu vyšlo v rokoch 1950 - 1952 viacero prác, ktoré propagovali vzorové postavenie sovietskej etnografie. Národopisný zborník SAVU, roč. 10 (1951) bol celý zložený z prekladov sovietskych autorov. Okrem prác J. V. Stalina najviac boli cenené a odporúčané práce S. P. Tolstova (TOLSTOV 1951), S. A. Tokareva (TOKAREV 1951) a P. J. Kušnera

(KUŠNER 1951), pre muzeológiu L. P. Potapova (POTAPOV 1951). Propagácii skúseností sovietskych múzeí bol venovaný článok J. Mjartana: Práca sovietskych etnografických múzeí (MJARTAN 1952), ktorý vychádzal zo záverov a stanovisk L. P. Potapova.

O odbornú a ideologickú výchovu v múzeách sa staral aj Sväz slovenských múzeí. Napr. svojim obežníkom č. 4/1952 upozornil, že v júli sa bude konať v Českých Budejoviciach zjazd Svazu českých museí, na programe ktorého bude prednáška zástupcu z Oddelenia propagácie a agitácie pri ÚV KSČ na tému O dnešných úkolech museí. Na zjazde by mal tiež pracovať ideologický krúžok – sekcia s témou Ideologické otázky musejníctví.²⁷ V obežníku č. 2/1953 zasiela zasa zoznam ideologickej literatúry; žiada oznámenie o preštudovaní klasikov marxizmu-leninizmu a upozorňuje na X. ročník Národopisného zborníka SAV, v ktorom budú uverejnené state zo sovietskeho národopisu.²⁸

V ďalšom roku informuje, že v Sovietskom zväze vyšla práca A. I. Michajlovskej: Organizacija i tehnika muzejnoj ekspozicii. – *Táto štúdia shrňuje a rozoberá závažné otázky modernej pokrokovej muzeologie z hľadiska marxistickej ideológie. Muzeálna rada Svazu slovenských múzeí sa uzniesla, že objedná príručku pre všetky múzeá na Slovensku a súčasne sa postará, aby táto pre nás tak význačná práca bola preložená do slovenčiny* (MICHAJLOVSKAJA 1953). Prácu a pomery v sovietskych múzeách dával za vzor slovenským múzeám vo svojom vystúpení na I. celoštátnej konferencii muzeálnych pracovníkov–etnografov, ktorá sa konala v Martine v máji 1954, aj M. Markuš – predseda Svazu slovenských múzeí. Argumentoval, že v Sovietskom zväze tak ako na celom svete múzeá predstavujú vážne vedecké ústavy, že v nich pracujú vedeckí pracovníci s vysokoškolským vzdelaním, že práca v múzeu má charakter vedeckej práce tak, ako v každej inej vedeckej inštitúcii. Súčasne konštatoval, že slovenské národopisné múzejníctvo nemá primeranú autoritu, akú si získalo v Sovietskom zväze alebo v susedných ľudovodemokratických štátoch. Je nevyhnutné v tom smere urobiť nápravu (MARKUŠ 1954).

V polovici júla 1954 sa v Bratislave konala spoločná pracovná konferencia Svazu českých museí a Svazu slovenských múzeí. Konferencia hodnotila výsledky činnosti múzeí v uplynulom období a určila úlohy pre nasledujúce obdobie. Výsledky rokovania boli zhrnuté do siedmich zásad. Z nich len dve, 3. a 4. sa vecne dotýkajú práce múzea. V nich sa múzeá zaviazali, že pomôžu zlepšiť prácu a stav múzeí v pohraničných krajoch, a tiež že budú zhromažďovať doklady o budovaní socializmu. Ostatné zásady – uznesenia sa dotýkali viac ideologickej práce, napr. zásada č. 1: *Československí muzeálni pracovníci, opierajúci sa stále pevnejšie o vedecký svetový názor dialektického materializmu, budú ešte intenzívnejšie využívať vo svojej vedecko-výskumnej a kultúrno-osvetovej činnosti skúsenosti sovietskych múzeí, aby tak pomáhali strane a vláde v šírení vedeckého svetonázoru, v boji proti tmárstvu, poverám a predsudkom, aby posilňovali v našom ľude pocit socialistického vlastenectva a aby prispievali k stálemu zvyšovaniu kultúrnej úrovne našich pracujúcich.* Zásada č. 2 bola však úplne mimo kontext práce v múzeu, keď hovorila, že *pracovníci múzeí riadiac sa uznesením X. sjazdu KSČ sústredia svoje sily k tomu, aby svojou prácou čo najviac napomáhali rozvoju socialistického poľnohospodárstva.*²⁹

O politickú výchovu pracovníkov múzea sa staralo aj samo vedenie múzea. V októbri 1952 boli prípisom riaditeľa v múzeu zavedené desaťminútovky s aktuálnymi politickými správami.³⁰ V rámcovom pláne práce múzea na rok 1953 sa medzi inými úlohami vyskytuje aj úloha: *ideologická a odborná výchova zamestnancov SNM vlastným školením, týždne 1 hod.. Hlavná snahou a úlohou našou je aby všetky zbierky k 1. máju 1953 boli vyinštalované v duchu marx-leninizmu.*³¹

Záver

Ak by som mal charakterizovať vývoj Slovenského národného múzea v Martine v 50. rokoch 20. storočia, zvlášť jeho výskumné a expozičné aktivity, musím konštatovať, že prebiehal v dvoch rovinách. V jednej vývoj pokračoval pôvodným smerovaním, nadväzujúc na aktivity predchádzajúceho obdobia existencie. Vedenie múzea malo v tomto smere veľmi jasno, kam by malo múzeum smerovať. Išlo mu o vybudovanie ústredného vlastivedného, od druhej polovice 50. rokov už národopisného múzea s celoslovenskou pôsobnosťou, s primeraným počtom vysokoškolsky vzdelaných odborníkov, s modernou rozsiahlou budovou, ktorá by poskytovala dostatok priestoru tak pre zbierky, ako aj pre jeho pracovníkov. Súčasne sa však po celé 50. roky muselo boriť s nedostatkom finančných prostriedkov, s absenciou odborných pracovníkov a často aj s nepochopením štátnych a politických orgánov.

V druhej rovine vývin múzea v tomto období prebiehal pod tlakom ideologických predstáv štátnych a politických orgánov. Do určitej miery múzeum tomuto tlaku podľahlo a prispôbilo mu svoje plány výskumnej aj výstavnej činnosti. Svedčia o tom nové témy výskumov aj výstav, o ktoré sa múzeum v 50. rokoch pokúšalo alebo ich realizovalo. V tejto rovine sa múzeum snažilo naplniť príkazy i odporúčania tak Povereníctva školstva a kultúry, ako aj Sväzu slovenských múzeí, ktoré spoločne žiadali *riešenie novej inštalácie slovenského múzejníctva podľa ideologických smerníc vývoja spoločnosti, ... nie systematická prezentácia, ale ukázať život vykorisťovateľskej triedy a vykorisťovaných tried*.³²

Štúdia vznikla v rámci projektu Etnológia na Slovensku v druhej polovici 20. storočia. Dejiny vedeckého myslenia (VEGA, č. č. 2-0041-08), ktorý bol riešený v Ústave etnológie SAV v rokoch 2008 - 2010.

POZNÁMKY

- 1 Archív SNM v Martine, spis č. 134/47 z 19. 3. 1947.
- 2 Archív SNM v Martine, spis č. 288/47 zo 17. 7. 1947.
- 3 Archív SNM v Martine, spis č. 1821/53 z 24. 6. 1953.
- 4 Archív SNM v Martine, spis č. 1950/53 zo 14. 8. 1953.
- 5 Archív SNM v Martine, spis č. 1631/52.
- 6 Archív SNM v Martine, spis č. 19/60.
- 7 Archív SNM v Martine, spis č. 607/52 z 10. 4. 1952.
- 8 Archív SNM v Martine, spis č. 132/54 z 22. 1. 1954.
- 9 Archív SNM v Martine, spis č. 1194/54 z 23. 4. 1954.
- 10 Archív SNM v Martine, spis č. 2349/ z 11. 8. 1954.
- 11 Archív SNM v Martine, spis č. 1724/54 z 8. 6. 1954.
- 12 Archív SNM v Martine, spis č. 1110/57 z 11. 5. 1957.
- 13 Archív SNM v Martine, spis č. 1110/57 z 11. 5. 1957.
- 14 Archív SNM v Martine, spis č. 924/50 z 30. 5. 1950.
- 15 Archív SNM v Martine, spis č. 965/50 z 8. 6. 1950.
- 16 Archív SNM v Martine, spis č. 902/50 z 26. 5. 1950.

- 17 Archív SNM v Martine, spis č. 59/51 z 13. 1. 1951.
- 18 Archív SNM v Martine, spis č. 1124/51 z 28. 7. 1951, s. 1.
- 19 Archív SNM v Martine, spis č. 1124/51 z 28. 7. 1951, s. 1-2.
- 20 Archív SNM v Martine, spis č. 1124/51 z 28. 7. 1951, s. 3.
- 21 NAHODIL, O.: *Sovětský národopis a jeho pokroková úloha*. Praha: Svět sovětů, 1950, 79 s.; NAHODIL, O., KRAMAŘÍK, J.: *J. V. Stalin a národopisná věda*. Praha: Nakladatelství Československo-sovětského institutu, 1952, 102 s.
- 22 Archív SNM v Martine, spis č. 133/60 z 29. 1. 1960.
- 23 Archív SNM v Martine, spis č. 1080/50 z 24. 6. 1950.
- 24 Archív SNM v Martine, spisy č. 556/51 z 21. 4. 1951 a 245/59 z 12. 2. 1959.
- 25 Rozpracovanie úloh vyplývajúcich z XI. sjazdu KSC pre oblasť Ministerstva a Povereníctva školstva a kultúry, s. 5.
- 26 Archív SNM v Martine, spis č. 1593/50 z 13. 10. 1950.
- 27 Archív SNM v Martine, spis č. 1049/52 z 24. 6. 1952.
- 28 Archív SNM v Martine, spisy č. 288/53 z 5. 2. 1953 a 831/53 z 20. 3. 1953.
- 29 Archív SNM v Martine, spis č. 3604/54 z 6. 12. 1954.
- 30 Archív SNM v Martine, spis č. 1524/52 z 26. 10. 1952.
- 31 Archív SNM v Martine, spis č. 2130/52 z 23. 12. 1952.
- 32 Archív SNM v Martine, spis č. 59/51 z 13. 1. 1951.

LITERATÚRA

- APÁTHY, Š., HYČKO, J.: Výstava Slovenská dedina kedysi a dnes v SNM. In: *Sborník SNM*. Roč. 46-54, 1952 - 1960, s. 199-203.
- KUŠNER, P. J. : Stalinovo učenie o národe a národnej kultúre a jeho význam pre etnografiu. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 9, 1950, s. 5-24.
- MATULA, V.: Nové perspektívy a úlohy Slovenského národného múzea. In: *Sborník SNM*, roč. 46-54, 1952-1960, s. 7-18.
- MELICHERČÍK, A.: Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 9, 1950, s. 25-36.
- MICHAJLOVSKAJA, A. J.: *Organizácia a technika muzeálneho výstavníctva*. Bratislava : Osvetové ústredie, 1953, 191 s.
- MJARTAN, J.: Práca sovietskych etnografických múzeí. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 10, 1951, s. 351-360.
- MRUŠKOVIČ, Š.: Slovenské národné múzeum v Martine (1944 - 1948): Boj o prežitie. In: *Zborník SNM 91, Etnografia 38*, 1997, s. 9-38.
- MRUŠKOVIČ, Š.: Slovenské národné múzeum v Martine po poštátnení (1949 - 1951). In: *Zborník SNM 92, Etnografia 39*, 1998, s. 9-26.
- MRUŠKOVIČ, Š.: Slovenské národné múzeum v období prípravy reinštalácie stálych expozícií. In: *Zborník SNM 93, Etnografia 40*, 1999, s. 9-23.
- OKÁLOVÁ, E., HYČKO, J.: Slovenské národné múzeum v Martine k 41. výročiu založenia KSC. In: *Sborník SNM – Etnografia 3*, roč. 56, 1962, s. 191.
- PODOLÁK, J.: Druhá celoštátna konferencia etnografov v Prahe. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 11. 1952, s. 376-381.
- POLONEC, A.: Z výstavno-zberateľskej činnosti Národopisného odboru Slovenského národného múzea v Martine za rok 1954. In: *Múzeum*, roč. 2, 1955, s. 39-45.

- POLONEC, A.: Národopisná expozice SNM v Martine. In: *Príspevky k národopisnej muzeológii: Materiály z I. celoštátnej konferencie muzeálnych pracovníkov – etnografov v Martine v dňoch 25. - 27. V. 1954.* Ed. J. Hanušin, L. Kunz, Bratislava : Sväz slovenských múzeí, 1954, s. 137-145.
- POTAPOV, L. P.: Hlavné otázky etnografickej expozície v sovietskych múzeách. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 10, 1951, s. 341-350.
- TOLSTOV, S. P.: Význam prác J. V. Stalina o otázkach jazykovedy pre vývin sovietskej etnografie. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 10, 1951, s. 25-51.
- TOLSTOV, S. P.: V. I. Lenin a aktuální problémy etnografie. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 10, 1951, s. 71-88.
- TOKAREV, S. A.: Engels a súčasná etnografia. In: *Národopisný sborník SAVU*, roč. 10, 1951, s. 53-69.

Slovenský národopis

4
58/2010

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Adresa redakcie:

Klemensova 19

813 64 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: slovensky.narodopis@savba.sk

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma:

Slovak Academic Press, Ltd.

P.O. Box 57, Nám. Slobody 6

810 05 Bratislava

Slovakia

e-mail: sap@sappress.sk

Elektronická verzia prístupná na:

<http://www.sappress.sk>

<http://www.uet.sav.sk/slovenskynarodopis.htm>

Registračné číslo: 7091

SLOVAK ETHNOLOGY

Journal of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences

Vol. 58, 2010, Number 4

Address of the Editorial Office:

Ústav etnológie SAV, Klemensova 19,

813 64 Bratislava, Slovakia, e-mail: slovensky.narodopis@savba.sk

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. slobody 6,

810 05 Bratislava, Slovakia, e-mail: sap@sappress.sk

and

SLOVART G.T.G. Ltd., Krupinská 4,

P.O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

ISSN 1335-1303
EV 3355/09

MIČ 49 616
